

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА ПРАВОВІ ОЗНАКИ

Зінченко Данііл Анатолійович,

orcid.org/0000-0002-8089-0511

ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ,
старший лейтенант поліції

У статті здійснено ґрунтовний адміністративно-правовий аналіз безпечного освітнього середовища як самостійного та комплексного об'єкта публічно-правового забезпечення. Автор виходить з того, що сучасний освітній простір перестав бути виключно сферою навчальної діяльності та дедалі частіше стає середовищем підвищених соціальних, психологічних, інформаційних і безпекових ризиків. За таких умов забезпечення безпеки в освітній сфері набуває не лише педагогічного чи соціального, а передусім адміністративно-правового значення, оскільки саме держава несе відповідальність за формування належних умов реалізації конституційного права на освіту.

У роботі обґрунтовується доцільність розгляду безпечного освітнього середовища крізь призму адміністративного права як об'єкта владно-управлінського впливу. Зазначається, що відсутність єдиного законодавчого визначення цього поняття зумовлює необхідність його наукового осмислення та систематизації. У статті запропоновано авторський підхід до визначення безпечного освітнього середовища, який охоплює сукупність правових, організаційних і управлінських заходів, спрямованих на захист життя, здоров'я, честі, гідності та законних інтересів учасників освітнього процесу. Особливу увагу приділено структурі безпечного освітнього середовища, яка розглядається як багаторівнева система, що включає суб'єктів адміністративно-правового забезпечення, об'єкти захисту, нормативно-правову основу та адміністративні процедури реалізації безпекової політики у сфері освіти. Підкреслюється значення міжвідомчої взаємодії органів публічної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів та адміністрацій закладів освіти.

У статті також визначено ключові правові ознаки безпечного освітнього середовища, серед яких публічний характер, нормативна обумовленість, управлінська спрямованість і комплексність. Зроблено висновок, що безпечне освітнє середовище є важливим елементом системи адміністративно-правового забезпечення публічної безпеки та потребує подальшого вдосконалення нормативного регулювання з урахуванням сучасних викликів і загроз.

Ключові слова: безпечне освітнє середовище, адміністративно-правове забезпечення, публічне управління, освітня безпека, правові ознаки, суб'єкти владних повноважень.

Zinchenko Daniil. Safe educational environment as an object of administrative and legal support: concept, structure and legal characteristics

The article provides a comprehensive administrative and legal analysis of the safe educational environment as an independent and complex object of public legal support. The author proceeds from the position that the modern educational space has gone beyond the traditional framework of learning activities and increasingly becomes an environment exposed to social, psychological, informational and security risks. Under such conditions, ensuring safety in the educational sphere acquires not only pedagogical or social significance, but primarily an administrative and legal dimension, since the state bears responsibility for creating appropriate conditions for the realization of the constitutional right to education.

The paper substantiates the expediency of considering the safe educational environment through the prism of administrative law as an object of public administration and legal regulation.

It is emphasized that the lack of a unified legislative definition of this concept necessitates its doctrinal interpretation and scientific systematization. The author proposes an original approach to defining a safe educational environment as a set of legal, organizational and managerial measures aimed at protecting the life, health, dignity and legitimate interests of participants in the educational process. Special attention is paid to the structure of the safe educational environment, which is viewed as a multi-level system consisting of subjects of administrative and legal support, objects of protection, a regulatory framework and administrative procedures for the implementation of security policy in the field of education. The importance of interagency cooperation between public authorities, local self-government bodies, law enforcement agencies and educational institutions is emphasized as a prerequisite for effective safety management.

The article identifies the main legal characteristics of a safe educational environment, including its public nature, regulatory conditioning, managerial orientation and comprehensive character. It is concluded that the safe educational environment constitutes an essential element of the administrative and legal system of public security and requires further improvement of legal regulation, taking into account modern challenges, risks and threats affecting the educational sphere.

Key words: *safe educational environment, administrative and legal support, public administration, educational security, legal characteristics, public authorities.*

У сучасних умовах розвитку суспільства питання формування безпечного освітнього середовища набуває особливої значущості та виходить за межі суто педагогічної проблематики. Освіта як соціальний інститут безпосередньо пов'язана з реалізацією фундаментальних прав і свобод людини, зокрема права на освіту, права на безпеку та захист людської гідності. Відтак забезпечення належного рівня безпеки в освітньому середовищі слід розглядати як один із пріоритетних напрямів діяльності сучасної держави, що має комплексний правовий і управлінський характер. Освітній простір у сучасному розумінні є складною соціально-правовою системою, у межах якої взаємодіють різноманітні суб'єкти та виникають багаторівневі ризики адміністративного, соціального, психологічного й безпекового характеру. Йдеться не лише про фізичну безпеку учасників освітнього процесу, а й про захист їхніх прав від протиправних посягань, недопущення дискримінації, насильства, булінгу, інформаційних загроз та інших негативних явищ, що можуть суттєво впливати на якість та доступність освіти.

У цьому контексті саме адміністративне право відіграє ключову роль у формуванні та функціонуванні безпечного освітнього середовища. Через систему адміністративно-правових норм, інструментів публічного управління та механізмів державного контролю держава визначає вимоги до організації освітнього

процесу, встановлює обов'язки суб'єктів владних повноважень і забезпечує реалізацію превентивних та захисних заходів у сфері освіти. Водночас ефективність такого регулювання значною мірою залежить від чіткості наукових підходів до розуміння самого феномену безпечного освітнього середовища. Аналіз наукових джерел свідчить про наявність фрагментарності у дослідженні зазначеної проблематики. Переважна частина наукових праць зосереджена на педагогічних, психологічних або соціальних аспектах безпеки в освіті, тоді як адміністративно-правова складова часто залишається поза належною увагою. Такий стан речей ускладнює формування цілісної системи правового забезпечення безпечного освітнього середовища та знижує ефективність публічно-управлінських рішень у цій сфері.

З огляду на викладене, актуальним є комплексне наукове дослідження безпечного освітнього середовища як об'єкта адміністративно-правового забезпечення, що передбачає з'ясування його поняття, структури та основних правових ознак. Метою цієї статті є обґрунтування теоретичних положень щодо адміністративно-правової природи безпечного освітнього середовища та визначення його місця у системі публічного управління.

Відсутність єдиного законодавчо закріпленого визначення поняття «безпечне освітнє середовище» зумовлює необхідність його комплексного доктриналь-

ного аналізу з позицій адміністративного права [1, с. 496]. У нормативно-правових актах поняття безпеки в освітній сфері, як правило, розкривається фрагментарно – через вимоги до охорони праці, санітарно-епідеміологічних норм, проти-пожежної безпеки, захисту прав дитини чи інформаційної безпеки. Однак такий підхід не дозволяє сформува-ти цілісне уявлення про безпечне освітнє середовище як окремих об'єкт публічно-правового регулювання.

З адміністративно-правової точки зору безпечне освітнє середовище доцільно розглядати як результат цілеспрямованої управлінської діяльності держави, що здійснюється шляхом встановлення обов'язкових правил поведінки, реалізації контрольних і наглядових повноважень, а також застосування превентивних і захисних заходів у сфері освіти. У цьому контексті безпечне освітнє середовище не зводиться до окремих організаційних або технічних заходів, а постає як системна сукупність правових, організаційних та управлінських умов, спрямованих на забезпечення стабільного та безпечного функціонування освітнього процесу [2, с. 73].

Важливою особливістю адміністративно-правового підходу є його спрямованість на охоплення різних вимірів безпеки в освітньому середовищі. Йдеться не лише про фізичний захист учасників освітнього процесу, а й про створення умов, за яких унеможлиблюється порушення їхніх прав, гідності та законних інтересів. До таких вимірів належать інформаційна безпека, що передбачає захист від шкідливого контенту та незаконного оброблення персональних даних; психологічна безпека, пов'язана з недопущенням насильства, дискримінації та булінгу; соціальна безпека, яка охоплює питання рівного доступу до освіти та соціального захисту здобувачів освіти. Адміністративно-правова природа безпечного освітнього середовища проявляється також у чіткому визначенні кола суб'єктів, відповідальних за його забезпечення [3, с. 50]. До них належать органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, спеціально уповноважені контролюючі органи, а також адміністра-

ції закладів освіти, які реалізують делеговані державою повноваження. Саме через механізми публічного управління держава формує обов'язкові стандарти безпеки, забезпечує їх дотримання та реагує на порушення встановлених вимог.

На нашу думку, слід зазначити, що безпечне освітнє середовище в адміністративно-правовому вимірі виступає самостійним об'єктом правового регулювання, який перебуває у сфері публічного інтересу та потребує постійного управлінського впливу. Його сутність полягає у забезпеченні балансу між правами учасників освітнього процесу та обов'язками держави щодо створення належних умов для реалізації цих прав. Саме такий підхід дозволяє розглядати безпечне освітнє середовище як важливий елемент системи адміністративно-правового забезпечення публічної безпеки у сфері освіти.

Структура безпечного освітнього середовища як об'єкта адміністративно-правового забезпечення характеризується складністю та багаторівністю, що зумовлено різноманітністю суспільних відносин, які виникають у сфері освіти. З адміністративно-правової точки зору така структура формується не стихійно, а в результаті цілеспрямованої діяльності публічної адміністрації, спрямованої на створення та підтримання безпечних умов функціонування освітнього процесу [4, с. 367]. Саме тому аналіз структурних елементів безпечного освітнього середовища має принципове значення для розуміння механізмів його правового забезпечення.

Першим і ключовим елементом структури є суб'єкти забезпечення безпеки в освітньому середовищі. До них належать органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, спеціально уповноважені контролюючі та наглядові органи, правоохоронні інституції, а також адміністрації закладів освіти, які реалізують управлінські функції безпосередньо на місцях. Кожен із цих суб'єктів наділений власною компетенцією, що визначається нормами адміністративного та освітнього законодавства. Ефективність функціонування безпечного освітнього середовища значною мірою залежить від

узгодженості дій зазначених суб'єктів, наявності чітких процедур взаємодії та розподілу відповідальності.

Другим елементом структури є об'єкти адміністративно-правового захисту, які охоплюють широкий спектр суспільних благ. Насамперед ідеться про учасників освітнього процесу, життя, здоров'я та права яких потребують особливого захисту з боку держави. Водночас до об'єктів захисту належать матеріальна інфраструктура закладів освіти, освітній процес як організована діяльність, а також інформаційні ресурси, що використовуються у навчанні та управлінні. Такий підхід дозволяє розглядати безпечне освітнє середовище не лише як фізичний простір, а як комплексну систему правовідносин. Окреме місце у структурі безпечного освітнього середовища посідають адміністративно-правові механізми, за допомогою яких здійснюється його забезпечення. До них належать нормативно-правові акти, що встановлюють обов'язкові вимоги до безпеки, адміністративні процедури реалізації управлінських рішень, а також контрольні та наглядові інструменти. Важливою складовою таких механізмів є заходи адміністративного примусу, які застосовуються у разі порушення встановлених правил та стандартів безпеки. Їх призначення полягає не лише у реагуванні на правопорушення, а й у здійсненні превентивного впливу [5, с. 562].

Ми вважаємо, що структура безпечного освітнього середовища як об'єкта адміністративно-правового забезпечення є системною та взаємопов'язаною. Вона поєднує суб'єктний, об'єктний та інструментальний рівні, що у своїй сукупності забезпечують реалізацію публічного інтересу у сфері освіти. Такий підхід дозволяє не лише глибше зрозуміти сутність безпечного освітнього середовища, а й створює підґрунтя для вдосконалення механізмів адміністративно-правового регулювання в умовах сучасних викликів.

Безпечне освітнє середовище як об'єкт адміністративно-правового забезпечення характеризується сукупністю специфічних правових ознак, які дозволяють відмежувати його від суміжних категорій та визначити його місце у системі публіч-

ного управління. Виокремлення таких ознак має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки вони слугують підґрунтям для формування ефективних механізмів правового регулювання у сфері освіти.

Під час дослідження ми виокремили ознаки, а саме:

– *публічний характер безпечного освітнього середовища* – однією з базових правових ознак є публічний характер безпечного освітнього середовища. Його формування та підтримання не можуть розглядатися як приватна ініціатива окремих закладів освіти чи їхніх засновників. Забезпечення безпеки в освітній сфері належить до сфери публічних інтересів і є складовою реалізації державної політики у галузі освіти та публічної безпеки. Саме держава визначає обов'язкові стандарти безпеки, встановлює правила поведінки та здійснює контроль за їх дотриманням, що свідчить про публічно-правову природу відповідних правовідносин [7, с. 74];

– *нормативна обумовленість* – наступною важливою ознакою є нормативна обумовленість безпечного освітнього середовища. Вимоги до безпеки в освітній сфері закріплюються у нормах адміністративного, освітнього, інформаційного та інших суміжних галузей права. Така багаторівнева нормативна регламентація забезпечує правову визначеність управлінських рішень та створює єдині підходи до організації безпеки в закладах освіти. Водночас нормативна обумовленість передбачає не лише наявність правових норм, а й обов'язковість їх виконання всіма суб'єктами освітніх правовідносин [8, с. 418];

– *управлінська спрямованість* – управлінська спрямованість безпечного освітнього середовища проявляється у постійному адміністративному впливі з боку уповноважених органів публічної влади. Ідеться про планування, організацію, координацію, контроль та нагляд у сфері забезпечення безпеки освітнього процесу. Зазначена ознака підкреслює, що безпечне освітнє середовище є динамічним об'єктом управління, який потребує системного моніторингу та своєчасного реагування на потенційні загрози [9, с. 50];

– комплексний характер – безпечне освітнє середовище має комплексний характер, що зумовлено поєднанням у його межах правових, організаційних, соціальних та превентивних елементів. Така комплексність дозволяє забезпечити не лише реагування на вже наявні порушення, а й запобігання їм шляхом реалізації превентивних заходів. У цьому контексті адміністративно-правові засоби поєднуються з організаційними рішеннями та профілактичною діяльністю, спрямованою на мінімізацію ризиків і загроз у освітньому середовищі [10, с. 24];

– превентивна спрямованість – окремою правовою ознакою безпечного освітнього середовища є його превентивна спрямованість. Адміністративно-правове забезпечення безпеки в освіті орієнтоване не лише на застосування заходів відповідальності, а насамперед на запобігання виникненню небезпечних ситуацій. Це досягається шляхом встановлення чітких правил, проведення контрольних заходів та впровадження системи раннього виявлення ризиків [11, с. 400].

Таким чином, слід зазначити, що сукупність наведених правових ознак дозволяє розглядати безпечне освітнє середовище як самостійний, комплексний та динамічний об'єкт адміністративно-правового забезпечення. Його правова природа визначається публічним інтересом, нормативною регламентацією та управлінською спрямованістю, що у своїй єдності формує цілісну систему забезпечення безпеки у сфері освіти.

Підбиваючи підсумки проведеного дослідження, слід констатувати, що безпечне освітнє середовище в сучасних умовах розвитку правової системи України доцільно розглядати як самостійний об'єкт адміністративно-правового забезпечення. Його правова природа зумовлена публічним характером освітніх відносин, а також обов'язком держави створювати належні умови для реалізації права на освіту, безпеку та захист прав і законних інтересів учасників освітнього процесу.

У ході дослідження встановлено, що відсутність єдиного законодавчо закріпленого визначення поняття «безпечне освітнє середовище» зумовлює необхідність його доктринального осмислення саме в адміністративно-правовому вимірі. Обґрунтовано, що таке середовище не може зводитися до окремих організаційних або технічних заходів, а має розглядатися як системна сукупність правових, управлінських та організаційних умов, сформованих у результаті цілеспрямованої діяльності публічної адміністрації.

Доведено, що структура безпечного освітнього середовища характеризується багаторівневістю та комплексністю й охоплює суб'єктів забезпечення безпеки, об'єкти адміністративно-правового захисту, а також систему правових механізмів і адміністративних процедур. Така структура формується в межах публічного управління та потребує чіткої координації дій органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів і адміністрацій закладів освіти.

У результаті дослідження виокремлено основні правові ознаки безпечного освітнього середовища, а саме: публічний характер, нормативну обумовленість, управлінську спрямованість, комплексність і превентивну орієнтацію. Встановлено, що сукупність зазначених ознак дозволяє відмежувати безпечне освітнє середовище від суміжних правових категорій та обґрунтувати його місце у системі адміністративного права як динамічного об'єкта правового регулювання.

Зроблено висновок, що ефективність адміністративно-правового забезпечення безпечного освітнього середовища залежить від системності нормативного регулювання, чіткого розмежування компетенції суб'єктів публічної влади та належного застосування превентивних і контрольних механізмів. У цьому контексті безпечне освітнє середовище слід розглядати як важливу складову системи публічної безпеки у сфері освіти, що потребує подальшого наукового осмислення та вдосконалення правового регулювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Саббатовський В. Безпечне освітнє середовище в умовах українських реалій. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII

Міжнар. наук.- практ. конф: у 2-х ч / МВС України, Нац. поліція України. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. Справ. Представництво НАТО в Україні, ВГО «Асоц. укр. правників». Дніпро. ДДУВС. 2024. Ч. II. С. 495–498.

2. Проценко І. О. Забезпечення права на безпечне освітнє середовище: загальноправові та конституційні аспекти діяльності Служби освітньої безпеки. Національна безпека України: виклики та реалії сьогодення : тези доп. учасників кругл. столу: у 2-х ч. / МВС України. Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акад. прав. наук України. Вінниця. ХНУВС. 2025. Ч. 2. С. 73–74.

3. Зінченко Д. А. Роль служби освітньої безпеки Національної поліції України у формуванні безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану. Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : наук. ст., тези доп. та ін. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. / Тернопіль. обл. комунал. ін-т післядипл. пед. освіти. Тернопіль. ФОП Осадца Ю. В., 2025. С. 47–51.

4. Чишко К. О. Взаємодія Служби освітньої безпеки Національної поліції та суспільних інституцій у забезпеченні безпечного освітнього середовища. Current trends in scientific research development: Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. Boston. BoScience Publisher. 2025. P. 367–373.

5. Кріцак І. В. Концепція безпекового середовища на прикладі стратегій Національної поліції України: ціннісно-економічний та духовний акцент. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 562–566. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/136.pdf.

6. Зінченко Д. А. Поняття та особливості безпечного освітнього середовища як об'єкту адміністративно-правового забезпечення. Стратегії сталого розвитку суспільства в умовах сучасних глобальних викликів / ГО «Молодіжна Організація Починаючих Лідерів. Кам'янське. ГО МОПЛ. 2025. С. 120–125.

7. Єдаменко Є. А. Безпекове середовище освітнього процесу як складова захисту прав дитини в умовах воєнного стану. Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри: матеріали Всеукр. наук.- практ. конф.. Дніпро. ДДУВС. 2023. С.73–75.

8. Трубавіна І. М. Безпечне освітнє середовище – сутність і проблеми сьогодення. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.- практ. конф. ; у 2-х ч. Дніпро: ДДУВС, 2024. Ч. II. С.417–420.

9. Липовська Н. Збереження безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану. Психологічна організація внутрішнього світу людини: теорія та практика : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару. Дніпро. Дніпроп. держ. університет внутрішніх справ. 2023. С.49–51.

10. Магдаліна І. Сутність освітньої функції держави та її вплив на формування нового освітнього середовища. Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри: матер. II Всеукр. наук.- практ. конф. Дніпро: Дніпров. держ. ун-т внутр. Справ. 2025. С.22–26.

11. Валеєв Р. Г. Роль поліції у забезпеченні безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф.; у 2-х ч. Ч. I. Дніпро. ДДУВС. 2024. С. 400–403.

Дата першого надходження статті до видання: 01.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)